
PROBLEM FILOZOFSKE METODE

Josip Mužić, Split

UDK: 101.8 : 001.8

Pregledni zn. članak

Primljeno 2/2007.

Sažetak

Središnja tema ovog članka je filozofska metodologija u raznim svojim aspektima. Prije svega se definira cilj i značenje metodologije te razlika između filozofske i znanstvene metodologije. Zatim se izlažu specifičnosti filozofske metodologije, važnost osobine filozofske zauzetosti, krajnosti i poteškoće do kojih može doći te odnos prema bogatom filozofskom naslijeđu. Problematika se obrađuje s filozofskog motrišta i to na način da se kreće od definiranja temeljnih pojmova i razlika, određuje narav filozofske metodologije kao takve te se na koncu daje rješenje nekih nesporazuma do kojih može doći.

Postignuti rezultati se mogu svesti na sljedeće: određivanje naravi i uloge metodologije kao takve, razlikovanje njezine upotrebe u znanosti općenito i u filozofiji, ukazivanje na nezaobilaznu i bitnu ulogu filozofije za konstituiranje odgovarajuće metodologije, osvjetljavanje specifičnosti filozofske metodologije kao takve te potrebu međusobne komplementarnosti između filozofije i metodologije.

1. METODOLOGIJA

Cilj filozofije i općenito intelektualnog rada u konačnici je isti: potraga za istinom. U isto vrijeme pristupi su sasvim drugačiji, jer filozofija težište polaže na prva počela i cjelinu, dok su razne druge znanosti u odnosu na predmet proučavanja parcijalne i zanima ih neposredna primjena. To određuje i njihov međusobni odnos i čini da filozofija u znanosti zauzima posebno mjesto. "Što su znanosti i pogled na svijet, - tvrdi Fink - to konačno određuje filozofija. Ona isto tako određuje i što je ona sama".¹

Iako su putovi različiti unutar njih, svaki je za sebe konzistentan i ima jedan svoj red i poredak. Upravo to se događa i u

---

¹ E. Fink, *Uvod u filozofiju*, Nolit, Beograd, 1985., str. 13.

samoj filozofiji, koja se račva i dijeli unutar sebe ne samo na razne poddiscipline nego i na različite filozofije, ali svaki put je sačuvana jedna vlastita zaokružena logika funkcioniranja preko koje se stječe znanstveni status. U ovisnosti o postavkama pojedinog filozofa i predmetu istraživanja postoje i sukladne metode, koje onda mogu bitno oblikovati i samu filozofiju. Može se krenuti najprije i od samih metoda, koje onda izgrađuju određeni svjetonazor, no već njihov izbor pretpostavlja jedno filozofsko promišljanje. U svakom slučaju, bez obzira odakle se krene, međusobni utjecaj ostaje i iznimno je velik.

Već samo etimološko značenje dobro je polazište za razumijevanje metodologije i njezine važnosti. Metoda dolazi od grčke riječi *methodos*, a znači način na koji se nešto čini ili govori na nekom određenom području ili "općenito određeni postupak za postizanje nekoga pretpostavljenog cilja"². To znači da metoda proizlazi i određuje se prema području na kojem se primjenjuje i cilju za kojim se ide. Tako, općenito gledajući, kod intelektualnog rada postoji nekoliko metoda, ovisno o tome radi li se o usvajanju znanja (učenje), prenošenju (didaktika) ili istraživanju (znanstveni rad). Dakle, kao što se bez puta ne može doći do odredišta, tako je i metoda prijeko potrebna za bilo koju znanost. Nije dovoljno htjenje, a ni znanje ako nedostaje poznavanje načina i stjecanje umijeća kako to i ostvariti. Descartes to formulira u svom četvrtom pravilu rukovođenja duhom kod istraživanja: "Nužna je metoda za istraživanje istine stvari."³ Jednom kada osoba do nje dođe ili je iznađe, treba se nje dosljedno držati. Peirce to lijepo kaže ovako: "on će raditi i boriti se za nju (metodu) i neće se žaliti što prima udarce, nadajući se da će ih i sam moći zadavati, i borit će se da bude dostojni vitez i branilac one iz čijeg plamenog sjaja crpi svoju inspiraciju i hrabrost."⁴ Filozofija je po sebi otvorena raznim putovima za postizanje cilja. "Nema jedne metode filozofije" – ističe Wittgenstein -, "ali zato ima metoda, takoreći različitih terapija."⁵

---

² A. Halder, *Filozofijski rječnik*, Naklada Jurčić d.o.o., Zagreb, 2002., str. 219.

³ R. Descartes, *Praktična i jasna pravila upravljanja duhom u istraživanju istine*, u: Milan Kangrga, *Racionalistička filozofija i odabrani tekstovi filozofa*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 2019., str. 153.

⁴ Č. Sanders Pers, *Učvršćivanje vjerovanja*, u: Č. Sanders Pers, *Pragmatizam*, Bonart, Nova Pazova, 2002., str. 28.

⁵ Ludwig Wittgenstein, *Filozofska istraživanja*, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 1998., str. 51.

Sama metodologija kao pojam ima nekoliko značenja, koja možemo sažeti u dva glavna: ona je znanost o znanstvenim metodama ili skup metoda koje se koriste u nekom istraživanju.⁶ Dijeli se na opću i posebnu metodologiju koja se opet unutar sebe može dalje dijeliti. Nubiola predlaže da ju se zove "etikom intelekta" kako bi se bolje istakla "povezanost između praktične i teoretske dimenzije razuma."⁷ Svakako, cilj je da nas dovede do prihvaćanja istine. Kao primjer kako to izgleda u praksi može poslužiti Descartes, koji svoju metodologiju sažimlje u četiri temeljna pravila.

"Tako sam i ja mislio da će mi, umjesto onog velikog broja pravila koja sačinjavaju logiku, biti dovoljna četiri slijedeća, samo ako se čvrsto i trajno odlučim, da ni jedanput ne propustim pridržavati ih se.

Prvo je pravilo bilo da nikad ništa ne prihvaćam kao istinito a da jasno ne spoznam, da je takvo, to znači, da najbrižljivije izbjegavam svako pre nagljivanje i neprovjereno donošenje suda, i da u svojim sudovima obuhvaćam jedino ono što je za moj duh jasno i razgovijetno, da nemam nikakva povoda o tome sumnjati.

Drugo, da svaku od teškoća, koju bih proučavao, podijelim na onoliko dijelova, na koliko je to moguće i koliko je potrebno radi njezina najboljeg rješenja.

Treće, da svoje misli upravljam stanovitim redom polazeći od najjednostavnijih i najrazumljivijih predmeta, da bih se postepeno uzdizao do spoznaje najsloženijih, pretpostavljajući red čak između onih koji po prirodi ne prethode jedni drugima.

I *posljednje*, da posvuda sve tako potpuno izbrojim i načinim opće preglede, da mogu biti siguran, da nisam ništa izostavio.

Dugi nizovi jednostavnih i lako shvatljivih razloga, kojima se obično služe geometričari, da bi došli do najtežih dokaza, naveli su me na pomisao da sve stvari na koje se namjeri ljudska spoznaja međusobno stoje u istom odnosu."⁸

⁶ Vidi npr. A. Mišić, *Rječnik filozofskih pojmova*, Verbum, Split, 2000., str. 169 i M. Vujević, *Uvođenje u znanstveni rad u području društvenih znanosti*, Školska knjiga, Zagreb, 2001., str. 2.

⁷ Jaime Nubiola, *El taller de la filosofía. Una introducción a la escritura filosófica*, Eunsa, Pamplona, 1999., str. 40.

⁸ René Descartes, *Discours de la méthode pour bien conduire sa raison et chercher la vérité dans les sciences*, Éditions de Cluny, Paris, 1937., str. 84-85. Za hrvatski prijevod vidi *Rasprava o metodi*, u: Milan Kangrga, *Racionalistička filozofija i odabrani tekstovi filozofa*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 1979., str. 170.

2. RAZLIKA

Razlikovanje između znanstvene i filozofske metodologije ima pedagošku funkciju. Znanstvena metodologija bavi se općim postavkama, daje minimalni zajednički okvir, i ne uzima u obzir posebnost filozofije. Filozofska metodologija je pak "specifična znanstvena metodologija filozofije"⁹. To znači da vrjednuje posebnosti filozofije kao znanosti kod metoda istraživanja. Metode doista proizlaze iz naravi discipline i različitog iskustva, te se prilagođavaju njezinom predmetu istraživanja. "Razlika između *filozofskih i znanstvenih metoda* je u tome što se *znanstvene metode* primjenjuju u znanosti, odnosno u konkretnim znanstvenim disciplinama, te u tome što znanstvena metoda, kao opći pojam, rezimira i obuhvaća bitna obilježja svih metoda koje se primjenjuju u znanosti, u znanstvenom istraživanju i inače, u procesu znanstvene spoznaje, dok su *filozofske metode* još uopćenije, metode više razine, jer se u njima analiziraju i same znanstvene metode te pretpostavke na kojima se zasnivaju. No spomenute razlike između znanstvene i filozofske metode ne znače da je filozofska metoda nešto izvanznanstveno ili nadznanstveno."¹⁰

Veza između filozofije i metodologije drugačija je nego kod bilo koje druge znanosti. Ne samo da je filozofija uvijek metoda jer filozofski misliti pretpostavlja nužno i znati kako to činiti nego vrijedi i obrnuto, prema kojemu upotreba određene metode od filozofa već pretpostavlja i jednu filozofiju. Filozofska metodologija nije tek "puka vještina koja se dodaje znanju izvana, pošto se u filozofiji može steći jedna metoda rada jedino ako se shvati da je metoda već sastavni dio same filozofije. U stvari, izraditi jednu metodologiju je već činiti filozofiju pošto se koristi nužno jedno filozofsko shvaćanje filozofije."¹¹ Doista, kako kaže Newman, filozofija nužno traži sistematizaciju ili sustav u kojem se stvari međusobno povezuju.¹² S druge strane filozofska metodologija ima poseban status kao i filozofija radi naravi predmeta svoga

---

⁹ Usp. Paulo A. F. Motta, *Metodologia filosófica* http://www.artnet.com.br/pmotta/seq_metod_apost4.rtf 19.III. 2006.

¹⁰ Z. Ivanović, *Metodologija izrade znanstvenog i stručnog djela*, Hotelijerski fakultet, Opatija, 1996., str. 15.

¹¹ D. Folscheid – J. J. Wunenburger, *Metodologia filosofica*, La Scuola, Brescia, 1996., str.16.

¹² J. H. Newman, *Quindici sermoni all'università di Oxford*, u: J. H. Newman, *Scritti filosofici*, Bompiani, Milano, 2005., str. 526-529; 538-539.

proučavanja.¹³ Za nju je karakteristično da nije ograničena ni u predmetu istraživanja ni u metodama kao što se to događa kod metodologija drugih znanosti, a ipak ne gubi na unutrašnjoj povezanosti. Doista – prema Liviju – “različita metodologija raznih filozofskih disciplina je samo relativna, jer su sve filozofija (a ne jedna od pojedinih znanosti, kao psihologija, sociologija, ekonomija itd.) uz uvjet da zadrže interes za univerzalno”.¹⁴

Tematika ili “vječna pitanja” su uvijek ista, ali je njihova istina neiscrpna i svaka egzistencija je nova, neponovljiva i kao takva pozvana da se s njima nosi osobno. Znanost tu ne može nadomjestiti filozofiju, koja pak sa svoje strane mora sačuvati otvorenost prema misteriju. “Osjećamo – kaže Wittgenstein - da, čak ako je dat odgovor na sva moguća znanstvena pitanja, naši životni problemi još uopće nisu dodirnuti. Naravno, tada više ne ostaje nikakvo pitanje; i upravo to je odgovor. O čemu se ne može govoriti, o tome se mora šutjeti.”¹⁵ Filozofi su oni koji se izmjenjuju i, kada su autentični stvaratelji, obogaćuju kako filozofiju tako i čovjeka raznim odgovorima koji su ujedno i novi izazovi. Štoviše, kako ističe Schopenhauer, nasuprot političkoj povijesti koju ispisuje volja, uzrokujući svakojaka zla, stoji povijest, koju stvara razum, donoseći dobro, i u kojoj glavnu ulogu ima filozofija kao stvarna gospodarica svijeta.¹⁶

3. FILOZOFSKA METODOLOGIJA

Znanstveni rad nije rad stroja, nego čovjeka, gdje posebno dolazi do izražaja ljudski razum sa svim svojim posebnostima. Zato nije dovoljno samo poznavanje metodologije i mehanička primjena pravila nego se traži stvaralačka zauzetost osobe. Na poseban način to vrijedi za filozofiju, koja se temelji na slobodnom razvijanju

¹³ “Ako filozofiranje u odnosu na cjelinu... sebe razumijeva kao stvaranje znanja, onda ono ne može pokazati ograničavajuću objektivnost kao što je to slučaj s pojedinačnim znanostima te se, potom njegova metoda...ne može mjerodavno usporediti kao jedna među ostalim metodama” (A. Halder, *Filozofijski rječnik*, str. 219).

¹⁴ Antonio Livi, *Storia sociale della filosofia. La filosofia antica e medioevale*, Dante Alighieri, Roma, 2004., str. 22.

¹⁵ Ludwig Wittgenstein, *Tractatus Logico-Philosophicus*, Veselin Masleša, Sarajevo, 2^{1987.}, str. 187-189.

¹⁶ A. Šopenhauer, *O pisanju i stilu*, I. Đ. Đurđević, Sarajevo, 1918., str. 120.

misli i povjerenju u ljudske sposobnosti spoznaje. Ne radi se o nekom optimizmu bez pokrića, nego o zdravom realizmu koji je svjestan granica i zloupotreba razuma, ali ne dopušta skretanje u pesimizam, koji ga koči nepovjerenjem ili se čak želi odreći njegove upotrebe. Blackburn daje temeljno polazište na sljedeći način: "Kako naučiti filozofiju? Bolje bi pitanje bilo: kako steći vještine razmišljanja? Razmišljanje o kojem je riječ mora njegovati osnovne strukture mišljenja. To se može učiniti dobro ili loše, pametno ili glupavo. Kvalitetan način ne sastoji se prvenstveno od gomilanja znanja. Sličniji je dobrom sviranju klavira. 'Znati kako' jednako je potrebno kao i 'znati da'."¹⁷

Filozofska metodologija želi dati teoretske temelje i uvesti u njihovu praktičnu primjenu kako preko čitanja i govora tako i preko pisanja. To znači usvojiti i znati koristiti određena pravila funkcioniranja koja omogućuju sustavan rad. "Većina ljudi se, kada treba započeti jedno filozofsko istraživanje, ponaša kao osoba koja s puno nervoze traži neki predmet u ladici. Izvuče van papire iz ladice – to što traži moglo bi biti ispod – prelista brzo i neprecizno one koji ostaju. Vрати neke u ladicu, pomiješa ih s drugima i tako dalje. Tada joj se može samo reći: stani, ako tražiš *tako*, ne mogu ti pomoći u traženju. U prvom redu, moraš početi ispitivati jednu stvar za drugom, potpuno smireno, s metodom; tada sam i ja spreman tražiti skupa s tobom i prilagoditi se tebi metodom."¹⁸

Filozofiju se najbolje uči njezinim prakticiranjem, kad se događa uspješna primjena teorije u praksu i teorija upoznaje preko prakse. Filozofska misao na djelu je kada pronalazi prikladne metode kako bi se izrazila i učinila razumljivom. Zbog tog motiva "filozofska metodologija nema neko zasebno postojanje, ni autonomiju u odnosu na disciplinu; naprotiv, ona se miješa sa skupom teoretskih i spekulativnih zahtjeva činjenja filozofije, čija se svrha sastoji u tome da idejama i razmišljanju priskrbi najtvrdju strogost i najveće moguće savršenstvo."¹⁹ Sve to s ciljem da se razotkrije zabluda i napreduje u otkrivanju istine.²⁰

---

¹⁷ Simon Blackburn, *Poziv na misao. Poticajni uvod u filozofiju*, AGM, Zagreb, 2002., str. 10.

¹⁸ L. Wittgenstein, *La filosofia*, Donzelli, Roma, 2006., str. 77-78.

¹⁹ D. Folscheid – J. J. Wunenburger, *Metodologia filosofica*, str. 16.

²⁰ "Pod metodom razumijem izvjesna i laka pravila, čije točno primjenjivanje može svakom pomoći da nikad lažno umjesto istinitog ne pretpostavi, i da, ne trošeći uludo napore svoga duha, već postupno uvijek razvijajući nauku, postigne istinsku spoznaju svega, što je sposoban da spozna." R. Descartes, *Praktična i jasna pravila upravljanja duhom u istraživanju istine*, str. 153.

“Uradi sam” je dobar put na kojemu se puno dobiva i otkrivaju se brojne mogućnosti misli: osobno iskustvo razmišljanja, razmišljanje o razmišljanju, upoznavanje sebe u svojoj neponovljivosti, drugih i svijeta. Neophodan je pri tome najelementarniji zdrav razum kojemu je naravno slobodno prosuđivati i kreativno razmišljati. Zato Hobbes s pravom tvrdi: “No, oni koji ne znaju ništa o *znanosti*, u boljem su položaju i u plemenitijem stanju sa svojom prirodnom razboritošću od onih koji s krivim rasuđivanjem ili povjerenjem u one koji krivo rasuđuju dolaze do lažnih i besmislenih općih pravila.”²¹ Prepreke i teškoće su neizbježne, ali ako se s njima računa, onda su savladive. To prije svega znači prepoznavati omalovažavanje ili podcjenjivanje filozofije, najčešće uzrokovano neznanjem i površnim predrasudama okoline i ići naprijed izvlačeći iz svega dobro.

4. OSOBNA ZAUZETOST

Filozofiranje traži, prema Schopenhaueru, zadovoljenje dva osnovna zahtjeva: “prvo, da čovjek ima tu smjelost da nijedno pitanje ne zadrži na srcu; drugo, da sebi sve ono što se *razumije po sebi* dovede do jasne svijesti, da bi to shvatio kao problem.”²² Nema dakle nikakve poštude, nego se traži potpuna otvorenost sa samim sobom i radikalizam. Nikad se ne može znati sve pa Platon opravdano kaže da se filozof nalazi između mudraca i neznalice.²³ Filozofija je osobni izazov u kojem se kao najvažnije događa otkrivanje sebe i svojih sposobnosti, posebno razuma i slobodne volje, a onda i svega što nas okružuje. Želja da bolje razumijemo sebe i svijet u kojemu se nalazimo, kako bi čovjek što više ostvario sreću za kojom teži, pretvara filozofiju u pravo umijeće življenja. Shodno tome, kako kaže Livi, “filozofija je vezana za etički stav poradi kojeg se želi naći zadnji smisao postojanja kako bi se tako odgovorno mogli izabrati međuciljevi i sredstva”.²⁴ Za tu avanturu traži se osobnost, a ne uniformiranost (čovjek mase), stvaralaštvo,

²¹ T. Hobbes, *Levijatan ili grada oblik i moć crkvene i građanske države*, Jesenski i Turk, Zagreb, 2004., str. 38.

²² A. Schopenhauer, *O filozofiji i njenoj metodi*, u: Vladimir Filipović, *Novija filozofija zapada i odabrani tekstovi*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 1979., str. 162.

²³ Platon, *Gozba*, 204, A-C.

²⁴ Antonio Livi, *Storia sociale della filosofia*, str. 5.

a ne programiranost, samosvijest koja proizlazi iz svijesti o vlastitu dostojanstvu, a ne konformizam koji se dodvorava moćnicima. Stoga je važno početi od sebe, svojih motiva i potreba, i to onih najneposrednijih, što se kriju iza pitanja poput ovih: Zašto se bavim filozofijom? Što od nje očekujem? Kakvo je moje dosadašnje iskustvo? Ako za druge znanstvenike to može biti i nevažno, premda objektivne posljedice takvog stava znaju biti pogubne, filozof ne može pobjeći od osobne odgovornosti jer je pozvan da, koliko je moguće, do kraja sagleda uzroke i posljedice. Filozofija postoji radi čovjeka, a ne čovjek radi filozofije, jer u potonjem slučaju ona postaje ideologija koja tiranizira. Filozofska misao treba, s jedne strane, izvirati iz osobnog života, dok se s druge strane treba primjenjivati u njemu, uspostavljajući neprekidno uzajamno obogaćivanje na dobrobit prvo samog subjekta, a onda i cijelog društva. Osobna dimenzija filozofije gradi odnos s konkretnom stvarnošću, a ne kule u zraku i pretpostavlja da nam je stalo do nas samih te da smo spremni odvojiti vremena za sebe, posebno u sabranosti i slušanju, gdje se najviše uči. Stoga je važno ne imati opće metode, nego doći do onih koje su se pokazale dobrima u vlastitom iskustvu jer pomažu da se bolje misli i dublje spoznaje. Polazište, kako za filozofiju tako i za realne znanosti uvijek je “pred-znanstveno, svakidašnje iskustvo”.²⁵

5. NASLJEDE

No, ma koliko osobni pristup u filozofiji bio značajan on ipak nije niti smije biti isključiv prema tuđim postignućima, koji tvore povijest filozofije. Kao što nitko ne može misliti umjesto nas, kao što ne može ni jesti ni piti, jednako tako se ni filozofom ne može biti bez vlastitog filozofiranja. Međutim, to ne znači da se filozofija treba odreći svoje bogate baštine i da svatko mora početi razmišljati posve iz početka, od ničega, kako je to htio Descartes, ili bilo kako. Štoviše, filozofija je otvorena i za eventualni doprinos koji može dobiti preko drugih znanosti. Čovjek je *društveno* biće i kao takav se ne može normalno razvijati bez drugih koji su mu potrebni da od njih prima i da im daje, a kultura koja se prenosi na različite načine je jednostavno neophodna, ne samo za redoviti život nego

---

²⁵ Arno Anzenbacher, *Filozofija. Uvod u filozofiju*, Školska knjiga, Zagreb, 1994., str. 9.

i za opstanak. Filozofija nije izuzeta od tih prirodnih zakona i na svoj način participira u dimenziji društvenosti na planu ideja i spoznaje. Sama istina se kao takva otkriva brže i bolje u zajedništvu pa čak i zablude dobivaju korisnu ulogu jer mogu ponekad pomoći i ispravno usmjeriti razmišljanje. Uz to, postignuća filozofije, slično kao što se događa i kod prirodnih znanosti, "sude se također u konačnici u funkciji povijesti filozofije".²⁶ Različitost doktrina ne znači da je nemoguće doći do istine, nego treba naučiti dovoditi u vezu različita gledišta.²⁷ Kada je pak riječ o suprotstavljenosti, tada "treba uočiti da od proturječnih teza *samo jedna* može i da jedna *mora* biti istinita".²⁸

Zato je obveza filozofa da proučava predhodnike i nastavlja se na njih. Posebnu ulogu pritom ima povijest filozofije. "Baviti se filozofijom – kaže Gracia - na povijesni način, to jest koristeći povijest filozofije i oslanjajući se na nju, opravdano je samom prirodom filozofije, a posebno prirodom instrumenata koje ona koristi".²⁹ I tu su mogući različiti pristupi i metode čak od strane jednog te istog povjesničara filozofije, što ukazuje na iznimno bogatstvo materije.³⁰ Svojevoljno zanemariti taj trud ili je linija manjeg otpora da se što brže ostvare neki drugi, uglavnom materijalni, interesi ili tašto isticanje sebe, kojemu smetaju tuđa postignuća. Nasljeđivanje nije automatski proces, nego osobni, u kojem svatko primljeno treba usvojiti i proživjeti na svoj način, kao što i kod baštinjenja materijalnih dobara o svakom pojedinačno ovisi kako će upraviti primljeno. Raspolaganje stečenim znanjem u znanstvenom radu uključuje jasno i otvoreno očitovanje izvora kako bi drugima bili izravno dostupni i kako ne bi sebi pripisivali tuđe zasluge.

Motivacija ne bi smjela biti da se što više nauči napamet, jer od toga nema prave koristi, pa čak ni da se stekne što veća filozofska kultura. Štoviše, nije dovoljno ni da se razumije ono što se memorira iako je to bitno bolje. Cilj je da se u susretu s tuđim mislima čovjek uči sâm filozofski *misлити* i postigne intelektualnu

²⁶ Jaime Nubiola, *El taller de la filosofía*, str. 213.

²⁷ Arno Anzenbacher, *Filozofija*, str. 24.

²⁸ Ivan Zelić, *Vodič kroz filozofiju*, Verbum, Split, 2006., str. 28.

²⁹ Horhe H. E. Grasiya, *Filozofija i njena historija. Sporna pitanja u filozofskoj historiografiji*, "Filip Višnjić", Beograd, 2002., str. 311 i posebno treće poglavlje koje se u cijelosti bavi opravdanjem i vrijednosti povijesti filozofije.

³⁰ Gracia izdvaja čak trinaest pristupa proučavanju povijesti filozofije svjestan da ih ima još više. Vidi: Horhe H. E. Grasiya, *Filozofija i njena historija*, str. 221-276.

neovisnost, a to znači ne samo shvatiti što drugi iznosi nego znati to kritički vrjednovati, osobno se konfrontirati i izgrađivati sebe. Tada se događa isto što i u istinskom razgovoru, gdje postoji susret dviju osoba i njihovih nutarnjih svjetova. S jedne strane je izazov jer se vlastita uvjerenja preispituju i dovode u pitanje, a s druge strane je obogaćenje, jer nas to tjera da ih produbljujemo, ispravljamo i usavršujemo. Što se više uživimo u tuđu misao, odakle dolazi i kamo ide, to više trebamo i dati od sebe. Zbog toga, kako s pravom ističu znalci, za razliku od jedne "hladne historiografije, povijest filozofije treba služiti kako bismo ponovno pronašli žive i djelatne misli, filozofije na djelu, zahvaljujući kojima možemo dati našoj misli podršku, kontekst za uputiti je. Zato je prakticiranje filozofije prije svega neodvojivo od pohađanja tekstova, koje treba naučiti čitati, tumačiti i komentirati."³¹ Tuđa misao je svojevrсна logistička potpora vlastitoj, koja uvijek ima glavnu ulogu.

6. NESPORAZUMI I POTEŠKOĆE

Pred golemim napretkom pojedinačnih znanosti, konstatira se "zbunjujuće i razočaravajuće" stanje u filozofiji koji neki drže sramotnim pa onda "više ne idu ispred pojedinačnih znanosti nego im nose skute".³² Tako smo već na početku modernog doba imali ozbiljna nastojanja da se, primjenjujući metode koje su se pojedinačnim znanostima pokazale uspješnim, stvori nova egzaktna filozofija, u kojoj ćemo imati sigurnu i pouzdanu spoznaju. Na taj način se s promjenom metodologije događa preokret u odnosu na prethodnike i uspostava nove filozofije. Tako Descartes ne slučajno svom glasovitom djelu daje naslov *Rasprava o metodi*, a njegova četiri pravila koja strukturiraju spoznaju podsjećaju na geometrijske teoreme. Spinoza pak, u istom pozitivističkom duhu, svojem glavnom djelu daje naslov: *Etika dokazana geometrijskim redom*.³³ Tu, u skladu s naslovom, sustavno izlaže cijelu svoju filozofiju, koristeći se metodologijom matematike, preko niza definicija, aksioma, dokaza i teorema. Na taj način ispada da filozofija nema svoju vlastitu metodologiju ili da je ona neprikladna

---

³¹ D. Folscheid – J. J. Wunenburger, *Metodologia filosofica*, str. 19.

³² Arno Anzenbacher, *Filozofija*, str. 23-24.

³³ Benedikt de Spinoza, *Etika dokazana geometrijskim redom*, Demetra, Zagreb, 2000.

pa da stoga treba preuzeti tuđe metode, i to kao jedine valjane, što je protuslovno jer se to njima samima ne može dokazati. Doista, Spinoza bez okolišanja tvrdi: «Istina bi bila ostala skrivena vječno ljudskom rodu, da nije matematika, koja se ne bavi svrhama, nego samo s biti i sa svojstvima brojeva, pokazala ljudima drugo mjerilo istine.»³⁴ Posrijedi je zapravo dovođenje u pitanje same filozofije ili makar one dotadašnje i hotimično pravljenje prevrata koji želi donijeti nešto sasvim novo, što se ne nastavlja ni na što od prije pa ni u načinu. Međutim, kako će ustvrditi Husserl, umjesto da se postigne “ideal jedne univerzalne filozofije i odgovarajuće metode... došlo je do unutarnjeg raspadanja” i sveopće krize svih znanosti koja ugrožava samog čovjeka”.³⁵

Metodologija sama ne može rješavati sve poteškoće i davati sve potrebne odgovore. Takva apsolutizacija šteti filozofiji, jer su metode pomagala koja, koliko god korisna i potrebna, ne mogu nadomjestiti misao, koja je najvažnija. Razum ne može sve obuhvatiti niti predvidjeti ili unaprijed razumjeti. Neke stvari razumijemo tek kada ih živimo pa zato ni konačna pravila i savršena metodologija koja će nam jamčiti sigurnu spoznaju nisu ostvarivi, a ni poželjni. Poznavanje metodologije pomaže, ali u očekivanjima prema njoj treba biti realan jer, kako kaže Milat, “metodologija nije obrazac koji će omogućiti novu znanstvenu spoznaju. Ona ne može nikoga ‘naučiti znanstvenom radu’. Njezina je vrijednost u tome da pomogne, posebno neiskusnom istraživaču da znanstveno i kritički razmišlja, da znanstveno pristupa razmatranju određenog problema koji istražuje.”³⁶

S druge strane, ne bi bila dobra ni druga krajnost, koja se može ponekad javiti i kao razumljiva reakcija, po kojoj filozofiji ne treba nikakva metodologija. To ne vodi nikamo i nije nikakva stvaralačka sloboda, nego nered koji onemogućuje pravu filozofiju i može dovesti u pitanje i međusobno razumijevanje kao takvo. Naprotiv, filozofija, uvažavajući prinose drugih znanosti i pomažući im u promišljanju i poboljšavanju njihovih polazišta, metoda i ciljeva, ima istodobno puno pravo, i štoviše, dužnost korištenja i razvijanja vlastite metodologije. Zaključiti je da nije

³⁴ Benedikt de Spinoza, *Etika*, str. 67.

³⁵ Edmund Husserl, *Kriza znanosti kao izraz radikalne životne krize evropskog čovjeka*, u: Vladimir Filipović, *Novija filozofija zapada i odabrani tekstovi*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 1979., str. 329-332.

³⁶ J. Milat, *Osnove metodologije istraživanja*, Školska knjiga, Zagreb, 2005., str. 34.

poželjno nastojati oko rastave filozofije i metodologije, ni izravno ni neizravno, nego treba nadilaziti konfrontacije i nesporazume i razvijati međusobnu suradnju na obostranu korist.

IL PROBLEMA DEL METODO IN FILOSOFIA

Riassunto

Il tema centrale di questo articolo è la metodologia filosofica in vari suoi aspetti. Inanzitutto si definisce lo scopo e il significato della metodologia e poi la differenza tra la metodologia filosofica e quella scientifica. Dopo si espone la specificità della metodologia filosofica, l'importanza del personale impegno filosofico, gli estremi e le difficoltà che si possono incontrare e il rapporto con la sua ricca eredità filosofica. La problematica viene elaborata dal punto di vista filosofico e concretamente nel modo che si parte dalla definizione dei fondamentali concetti e differenze, si determina la natura della metodologia filosofica e alla fine si dà la soluzione di alcune incomprensioni alle quali si può arrivare.

I risultati ottenuti si possono ridurre ai seguenti: la determinazione della natura e il ruolo della metodologia come tale, la distinzione del suo uso nella scienza in genere e nella filosofia, illustrazione del ruolo essenziale ed imprescindibile della filosofia per la costituzione di una adeguata metodologia, illuminazione della specificità della metodologia filosofica come tale e del bisogno della complementarietà tra la filosofia e la metodologia.